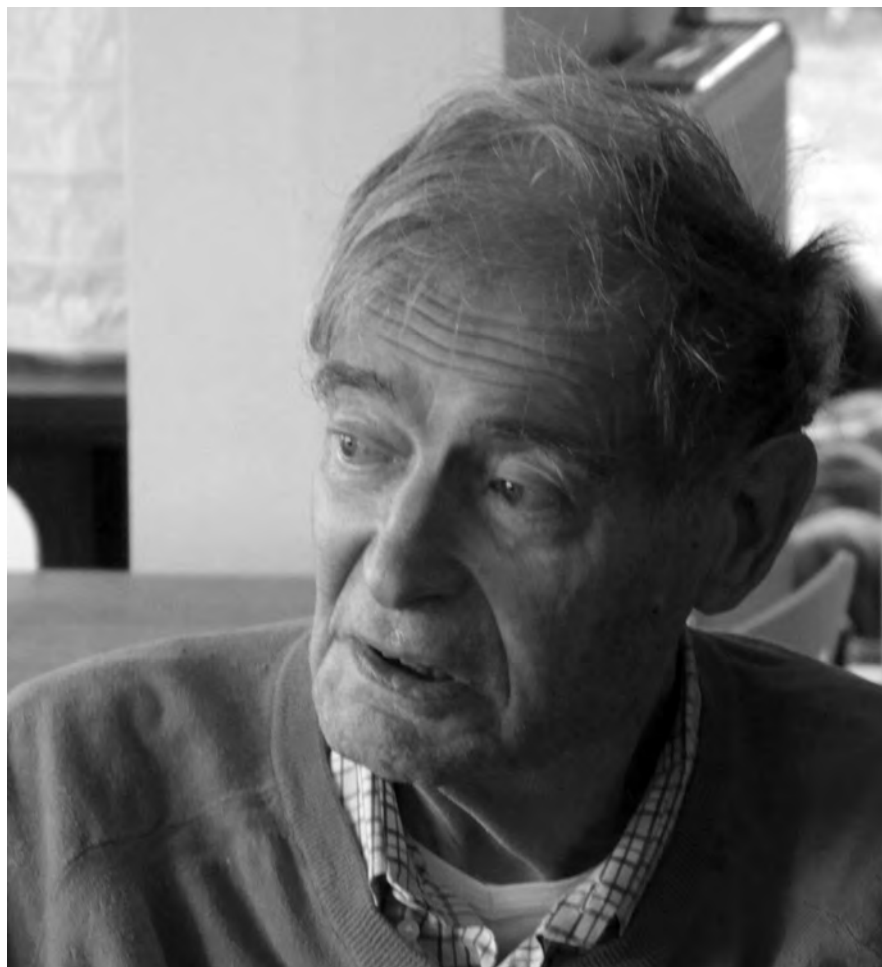

Anton Peter Barten

14 januari 1930 – 15 juni 2016

Op 15 juni 2016 is op zesentachtigjarige leeftijd Anton Barten overleden, emeritus hoogleraar aan de Faculteit Economie en Bedrijfswetenschappen van de Katholieke Universiteit Leuven. Anton Barten was sinds 1984 corresponderend lid van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW).

Anton Barten werd geboren in Amsterdam op 14 januari 1930. Hij studeerde economie aan de Universiteit van Amsterdam. In de late jaren vijftig werkte hij aan het Econometrisch Instituut van de toenmalige Nederlandse Economische Hogeschool (nu Erasmus Universiteit Rotterdam), samen met econometristen van het eerste uur zoals Nobelprijswinnaar Jan Tinbergen en Henri Theil. Hier promoveerde hij ook, met Henri Theil als promotor, op een proefschrift getiteld *Theorie en Empirie van een Volledig Stelsel van Vraagvergelijkingen*, gepubliceerd in 1966. Inmiddels werkte hij bij het Centraal Planbureau.

In 1966 koos Anton Barten definitief voor een wetenschappelijke loopbaan en ging in op een aanbod om hoogleraar te worden aan de Katholieke Universiteit in Leuven. Zijn aanstelling daar maakte deel uit van een akkoord tussen de Nederlandstalige KU Leuven en de Franstalige Université de Louvain om het Center for Operations Research and Econometrics (CORE) op te richten, een gezamenlijk instituut gericht op samenwerking tussen economen, wiskundigen en statistici ter bevordering van de kwantitatieve deelgebieden van de economie. Onderdeel van het akkoord was de aanstelling van een toponderzoeker door de KU Leuven en de rijzende ster van Anton Barten maakte hem tot de uitgelezen kandidaat. In de jaren daarna ontwikkelde CORE zich, onder leiding van Jacques Drèze, Anton Barten en anderen, van een klein onderzoeksinstituut met slechts enkele gespecialiseerde onderzoekers tot het gerenommeerde internationale onderzoeksinstituut dat het nog altijd is, tegenwoordig gevestigd in Louvain-la-Neuve. Het werd een ontmoetingsplaats voor gerenommeerde onderzoekers uit Europa en de Verenigde Staten die er kortere of langere tijd verbleven als bezoeker en er inspiratie opdeden

voor nieuw onderzoek, in veel gevallen samen met anderen die ze bij CORE ontmoetten. Van 1970 tot 1974 was Anton Barten er onderzoeksdirecteur.

Dit waren ook de jaren waarin Anton Bartens productiviteit in onderzoek ongekend hoog was, met invloedrijke publicaties in de beste internationale tijdschriften zoals *Econometrica*, *The Review of Economic Studies*, *The Economic Journal*, en *The Review of Economics and Statistics*. Zijn internationale erkenning blijkt ook uit zijn verkiezing in 1968 tot Fellow van de prestigieuze Econometric Society, als een van de eerste Nederlanders na Jan Tinbergen en Henri Theil. Ook bekleedde hij posities als gasthoogleraar aan topuniversiteiten als University of Chicago en University of California in Berkeley. Zijn basis bleef echter de KU Leuven, waar hij niet alleen wetenschappelijk onderzoek deed maar ook zeer betrokken was bij onderwijs, bestuur (in de jaren zeventig werd hij voorzitter van het departement) en advieswerk voor onder meer het Belgisch Planbureau.

Zijn toewijding aan het onderwijs blijkt wel uit het boek *Econometrische lessen*, gepubliceerd in 1989. Dit is een van de zeer weinige tekstboeken over econometrie in het Nederlands – volgens de inleiding van het boek destijds het enige naast een boek van Jan Tinbergen uit 1941. Het is bedoeld degenen die empirisch economisch werk willen doen de benodigde grondbegrippen en basisbeginselen van de econometrie bij te brengen. De opzet van het boek is karakteristiek voor de visie van Anton Barten: geen pure econometrische theorie, maar econometrie in dienst van de inhoudelijke vraagstelling en het kwantificeren van een economische theorie. De tekst op de achterkant begint dan ook met ‘De economie is een empirische wetenschap en heeft de econometrie nodig om een brug te slaan tussen theorie en werkelijkheid’. Om dit kracht bij te zetten was Barten ook actief in het organiseren van studiereizen met de studenten econometrie naar instellingen waar de econometrische technieken echt in de praktijk werden gebracht, zoals het Belgisch Planbureau. Opmerkelijk is zijn gedachte dat een Nederlandstalig tekstboek econometrie voor de studenten toegankelijker zou maken en het boek heeft dan ook een aanhangsel met een woordenlijst van econometrische termen in het Nederlands met Engelse, Franse en Duitse vertaling. Hierin komen we ook Nederlandse termen tegen die in de loop van de tijd volledig zijn vervangen door termen die dichter liggen bij het Engelse origineel, zoals

werkveranderlijke (*instrumental variable*), wissel (*dummy*), of bijstuurmodel (*error correction model*).

In 1988 slaagde de Universiteit van Tilburg erin Anton Barten te overtuigen tijdelijk terug te keren naar Nederland. Om de beoefening van de economische wetenschap in Nederland op internationaal niveau te brengen, werd eind jaren tachtig het onderzoeksinstituut CentER (Center for Economic Research) opgericht, in zekere zin naar het voorbeeld van het Belgische CORE. Anton Barten was van 1988 tot 1990 de eerste onderzoeksdirecteur van dit instituut. Samen met Arie Kapteyn, Eric van Damme, Rick van der Ploeg en anderen was Barten een van de drijvende krachten die CentER in enkele jaren wisten uit te bouwen tot een toonaangevend internationaal onderzoeksinstituut op het gebied van economie en econometrie.

De aanleiding voor de oprichting van CentER was de ronduit zwakke positie van de Nederlandse wetenschappelijke economiebeoefening gemeten naar internationale maatstaven (publicaties in toonaangevende internationale tijdschriften). Dankzij mensen als Anton Barten is CentER er uitstekend in geslaagd deze achterstand in te lopen. In eerste instantie is dit vooral ten goede gekomen van de naam van de Economische Faculteit in Tilburg, maar in navolging van CentER zijn ook op de andere Nederlandse universiteiten soortgelijke initiatieven ontwikkeld, met als resultaat dat de beoefening van de economie en econometrie in Nederland kan concurreren met die van de beste universiteiten in Europa. In 1992 heeft de Universiteit van Tilburg (destijds Katholieke Universiteit Brabant) Anton Barten onderscheiden met een eredoctoraat voor zijn verdiensten voor de universiteit. In 2008, ter gelegenheid van het 20-jarig bestaan van CentER, heeft de Economische Faculteit hem hiervoor ook de Koopmans-Medaille uitgereikt.

De wetenschappelijke reputatie van Anton Barten is voornamelijk gebaseerd op zijn werk aan modellen voor de vraag naar consumptiegoederen en de koppeling van de economische theorie aan empirische modellen die kunnen worden geschat en getoetst met de beschikbare data. De basis van dit werk werd gelegd tijdens zijn onderzoek aan het Econometrisch Instituut. Samen met zijn promotor Henri Theil ontwikkelde hij wat later het Rotterdam-model werd genoemd, een stelsel van vergelijkingen voor de vraag naar de

diverse categorieën consumptiegoederen, als functie van inkomen en prijzen. In zijn eerste artikel in *Econometrica* (1964) formuleert Anton Barten een model dat rijker is dan de toen gebruikelijke additieve modellen in de zin dat het een algemener substitutiepatroon tussen de verschillende goederen toelaat maar toch nog handelbaar genoeg is om het te schatten. Hij schat het model met Nederlandse geaggregeerde data van 1921 tot 1939 en 1948 tot 1958 over uitgaven aan zestien categorieën consumptiegoederen. Dit is een eerste voorbeeld van empirisch werk dat gebaseerd is op een degelijke theoretische onderbouwing – de micro-economische theorie van consumptiegedrag. Maar daarnaast kent het artikel ook veel creatieve oplossingen voor de praktische problemen van empirisch onderzoek met de beperkte rekenmogelijkheden en data van die tijd, zoals de negen verschillende stappen van de schattingsprocedure.

In zijn meest geciteerde paper (in *European Economic Review*, 1969; meer dan 1200 citaties in wetenschappelijke tijdschriften, en bijvoorbeeld ook vermeld in het rapport van de jury van de Nobelprijs voor de Economie aan Angus Deaton) ligt de nadruk op het toetsen van de empirische implicaties van rationeel consumptiegedrag. Dit is mogelijk binnen het nieuw ontwikkelde Rotterdam-model. Gebruikmakend van Nederlandse geaggregeerde data worden de theoretische restricties verworpen. Opvallend is dat een negatief resultaat geen reden voor Barten is om de theoretische onderbouwing van zijn modellen in de steek te laten. Integendeel, de laatste paragraaf geeft een aantal suggesties om het theoretische dan wel het empirische model uit te breiden en meer realistisch te maken, die in latere jaren veel onderzoekers (onder wie Anton Barten zelf maar ook bijvoorbeeld Nobelprijswinnaar Angus Deaton) inspiratie hebben geboden voor verder onderzoek. Anton Barten zelf is gedurende zijn hele wetenschappelijke loopbaan het belang blijven benadrukken van de interactie tussen theorie en empirie. Een mooi voorbeeld is zijn artikel met Leon Bettendorf (*European Economic Review* 1989) waarin een geïnverteerde versie van het Rotterdam vraagstelsel wordt toegepast op de Belgische markt voor vis, gebaseerd op de gedachte dat het in dit geval realistischer is de hoeveelheid als gegeven te beschouwen en de prijs als afhankelijke variabele te nemen.

De naam van Anton Barten is verbonden aan het Bartenmodel of de Barten-schaal, een veelgebruikte methode om de invloed van gezinssamenstelling op het uitgavenpatroon te modelleren (zie bijvoorbeeld zijn artikel in de *Colston Papers* van 1964 en zijn artikel van 1973 met Richard Parks in *Economic Journal*). Gebaseerd op het idee dat schaalvoordelen verschillen voor diverse soorten goederen, krijgt elke consumptiecategorie een eigen correctiefactor van de prijs voor die categorie. De correctiefactor hangt af van het aantal gezinsleden of, in latere toepassingen, ook de leeftijden of andere eigenschappen van die gezinsleden. Deze aanpak is intuïtief erg aansprekend en heeft de aanzet gegeven tot een uitgebreide literatuur over equivalentieschalen en welvaartsvergelijking.

Naast zijn werk aan vraagstelsels heeft Anton Barten zich ook veel bezig gehouden met macro-econometrische modellen, gebruik makend van zijn ervaring bij het Centraal Planbureau. Ook dit werk wordt gekenmerkt door een combinatie van economische theorie en zorgvuldige en creatieve empirische analyse. Een voorbeeld is zijn studie met Guy Carrin (*European Economic Review* 1976) waarin de relaties tussen inflatie en werkloosheid worden onderzocht. Het uitgangspunt is een economisch model met prijsverwachtingen, dat empirisch wordt getoetst op basis van Belgische data van lonen en prijzen. Een ander voorbeeld is zijn werk met Gonzague d'Alacantara aan modellen voor de vraag naar productiefactoren (en de prijsgevoeligheid daarvan) in verschillende landen (*Economic Modelling* 1984). Dit werk was niet alleen gericht op academische publicaties maar was vooral ook nuttig voor economisch beleid en er is dankbaar gebruik van gemaakt door onder meer het Belgisch Planbureau en de Europese Unie.

In zijn tijd bij CentER heb ik Anton Barten leren kennen als een aimabel, onbaatzuchtig en bescheiden persoon met een warme belangstelling voor het onderzoek van promovendi en andere onderzoekers. Hij was niet uit op eigen roem of succes maar zag de economische wetenschap als een middel om de maatschappij te verbeteren. Met hoogstaand, creatief en zorgvuldig wetenschappelijk onderzoek heeft hij daaraan een wezenlijke bijdrage geleverd.

Referenties

- Barten, A.P. (1964), 'Family Composition, Prices and Expenditure Patterns,' *Colston Papers*, 16, 277-292
- Barten, A.P. (1964): 'Consumer Demand- Functions under Conditions of Almost Additive Preferences,' *Econometrica*, 32, 1-38
- Barten, A.P. (1969) 'Maximum Likelihood Estimation of a Complete System of Demand Equations,' *European Economic Review*, 1, 7-73
- Barten, A.P. et al. (1989) *Econometrische Lessen*, Academic Service, Schoonhoven
- Barten, A.P. en L. Bettendorf (1989) 'Price Formation of Fish: An Application of an Inverse Demand System,' *European Economic Review*, 1509-1525
- D'Alcantara, G. en A.P. Barten (1984) 'Factor Demand Explanation in the COMET Model,' *Economic Modelling*, 1, 233-251
- Carrin, G. en A.P. Barten (1976) 'Unemployment, Inflation and Price Expectations,' *European Economic Review*, 33, 209-219
- Parks, R.W. en A.P. Barten (1973) 'A Cross-Country Comparison of the Effects of Prices, Income and Population Composition on Consumption Patterns,' *The Economic Journal*, 83, 834-852

Noot:

Deze levensbeschrijving is voor een deel gebaseerd op een in memoriam van de KU Leuven, zie: <https://feb.kuleuven.be/home/les/documenten/in-memoriam-barten.pdf>